

EESTI TOIDUFIRMADE ÜLEMINEK PUURIVABADE KANADE MUNADE KASUTAMISELE

RAPORT 2024





Nähtamatud Loomad on 2017. aastal loodud mittetulundusühing, mille eesmärgiks on farmiloomade heaolu tõstmine. Kõik Nähtamatute Loomade seisukohad põhinevad teaduslikul ja tõenduspõhisel maailmavaatel, väärtustades lisaks loomade heaolule ka inimeste toimetulekut, tervist, puhast keskkonda ja jätkusuutlikku toidutootmist.

Seisame selle eest, et Eesti loomsete toiduainete tootmine muutuks inim- ja loomasõbralikumaks, suurendades Eesti toidujulgeolekut ja konkurentsivõimet, parendades Eesti inimeste tervist ja vähendades negatiivset keskkonnamõju. Neid eesmärke järgides saame teiste Euroopa riikidega arengutes kaasas käia ja olulisi loomade heaolu aspekte arvestades meie loomakasvatuse konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse tagada.

Sisukord

Toidufirmad valmistuvad üleminekuks puurivabade munade kasutamisele	3
Miks loobuda puurikanade munadest?	5
Muutused Euroopas ja mujal maailmas	7
Eesti turu muutus	9
Kokkuvõte	13
Allikad	14

Toidufirmad valmistuvad üleminekuks puurivabade munade kasutamisele

Üle poole Eesti jaesektorist valmistub täielikuks üleminekuks puurivabade kanade munade müügile ja omatoodetes kasutamisele. Samal ajal on muutunud tarbijaelistuste tõttu puurikanade munade kasutamist lõpetamas veel üle saja toidusektori ettevõtte. Suurimatest munatootjatest reageeris muutunud oludele esimesena Linnu Talu, andes välja avaliku lubaduse lõpetada kanade puurispidamine 2027 aasta lõpuks¹.

Eestis peetakse tööstuslikult neljas pidamisviisis kokku üle 600 000 munakana. Viimastel aastatel on kanade puurispidamise osakaal Eestis püsinud keskmiselt 83% juures. Teistes Euroopa Liidu riikides on pidevalt vabapidamist laiendatud ja nüüdseks on ainult Maltal kanade puurispidamise osakaal kõrgem kui Eestis².

Eesti suuruselt kolmas munatootja, **Linnu Talu**, teatas septembris 2023, et lähevad hiljemalt 2027. aasta lõpuks täielikult õrre- ja vabapidamisele üle. Sellega pääseb puuridest juba ligi 80 000 lindu, mis on 15% puurispeetavatest kanadest Eestis.

Jaanuaris 2024 teatas Põhja-Euroopa ja Baltikumi suurim munatootja **Balticovo**, et plaanib juba sel aastal avada Eestis vabalt peetavate kanade munade tootmise³. Balticovo plaanib esimesed kanalad avada 40 000 kanaga, mis viib nad kohe Eesti suurimate munatootjate sekka, ning seejärel kavatseb järk-järgult siinset tootmist kasvatada.

Suured muutused nii Eesti kui ülejäänud maailma munaturul on toimumas aga just käesoleval aastal, sest paljud jaeketid, toidutootjad, restoranid ja hotellid on andnud lubaduse loobuda puurikanamunade müümisest ja kasutamisest oma toodetes 2025. aastaks.

2025. aastal ei leia enam puurikanade mune **Rimi**, **Maxima**, **Stockmanni**, **Lidli**, **R-Kioski** ja **Circle-K** lettidelt ega omatoodetest. **Prisma** läheb täielikult vabapidamissüsteemidest pärinevate munade müügile ja kasutamisele üle 2026. aastal.

Praeguseks on rohkem kui sada Eestis tegutsevat toidusektori ettevõtet teada andnud, et plaanivad lõpetada puurikanade munade kasutamise või on seda juba teinud. Puurikanade mune ei kasuta näiteks **restoranid** Vapiano, Poke Bowl, Basiilik, McDonald's, Subway, Caffeine, Ülo, Fellin. Mitmed **kondiitriärid**, nagu Fazer Eesti, Reval Kondiiter ja Pagar Võtaks kasutavad ainult vabapidamis-süsteemidest pärinevaid mune. Nagu ka paljud **hotellid**, nende seas: Hilton Tallinn Park Hotel, Hotell Euroopa, Nordic Hotel Foorum ja Sokos Hotell⁴.

78% Eesti elanikest ei toeta kanade puurispidamist.

(Norstat, 2023)

2023. aasta septembris avaldas loomakaitseorganisatsioon Nähtamatud Loomad salaja filmitud kaadrid kolmest suurimast munatootmisfarmist Eestis. Sellega koos avati rahvaalgatuslik petitsioon kanade puurispidamise keelustamiseks, mis kogus 2024. aasta 17. jaanuariks 21 421 digiallkirja, mis esitati Riigikogu esimehele. Arutlused puurispidamise keelustamise üle kestavad Riigikogu maa-elukomisjonis.



Ühes puurikanala hoones on koos kümned tuhanded linnud.

Linnu Talu OÜ, 2023

Miks loobuda puurikanade munadest?

Munade tootmiseks on tööstuslikult kasutusel neli erinevat kanade pidamisviisi. Võrreldes kanade puurispidamisega on õrre- ja vabapidamise ning mahepõllumajandusliku kanakasvatuse puhul lindudel oluliselt rohkem võimalusi loomuomast käitumist väljendada ja liikuda. Puurikana peab oma elu A4 paberilehe suurusel traatpõrandaga alal veetma, kus pole midagi kraapida ega nokkida ja need vajadused suunatakse ümber puurikaaslaste nokkimisele.

Kanade pidamisviisi saab tuvastada munal oleva templi esimese numbri järgi:

3 – puurispeetavad kanad

2 – õrrekanad ehk hoones vabalt elavad kanad

1 – vabalt peetavad kanad ehk koos võimalusega kasutada õueala

0 – mahepõllumajanduslikult peetavad kanad, kes saavad käia õues ja saavad mahetoitu

Ettevõtete massiline loobumine julmadest tingimustest pärinevatest puurikanamunade müügist on märk vastutustundlikust ettevõtlusest, mis annab olulise panuse nõudluse suurendamiseks puurivabalt peetavate kanade munade suhtes.

Puurivabade munade hind on viimaste aastatega muutunud ka hinnatundlikule kliendile üha kättesaadavamaks. E-poodide valikus olevate puuri- ja õrrekanamunade hinnavõrdlus 10-munalise karbi kohta näitab, et viimased on keskmiselt vaid umbes 10 senti kallimad⁵.



Puuris on igale kanale seadusega ette nähtud ligikaudu A4-suurune ala.

Eesti Muna OÜ, 2023

Muutused Euroopas ja mujal maailmas

Üha kasvava tarbijateadlikkuse ja avaliku huvi tõttu loobuvad ettevõtted üle kogu maailma puurikanamunade kasutamisest. Maailmas on üle 2500 ettevõtte otsustanud loobuda puurikanalatest pärit munadest, millest 1200 on juba puurivabade kanade munade kasutamisele täielikult üle läinud. Nende seas on maailma suurimad toidukorporatsioonid Orkla, Nestle ja Unilever. Neljast maailma suurimast toitlustusettevõttest kolm (Sodexo, Elixor, Aramark) on andnud lubaduse 2025. aastaks globaalselt puurivabade munade kasutamisele üle minna⁶.

Nii Eesti lähiriigid, kust Eestisse mune imporditakse, kui ka ülejäänud Euroopa on üleminekul puurivabade munade tootmisele Eestist oluliselt kaugemal. Seadusega on kanade puurispidamise keelustamise otsus vastu võetud **Austrias, Saksamaal, Tšehhis, Taanis, Luksemburgis** ja **Šveitsis**. Ka **Šotimaal** käib sellesisulise seaduseelnõu menetlemine.

Üha kasvava tarbijateadlikkuse ja ostueelistuse muutuste juures muudavad oma käitumist ka ettevõtted. Massiliselt toidutootjaid ja jaekette on võtnud vastu otsuse puurikanade munade müügist ja kasutamisest ühiselt 2025. aastaks loobuda. Sellega on Euroopa turul järgmisel aastal tulemas suured muutused. See tähendab, et on palju riike, kus küll pole puuride kasutamine kanade pidamisel seadusega keelustatud, ent üleminek toimub tarbijate ja jaekettide juhtimisel.

Eestis toodetakse vaid pool siin tarbitavatest munadest. Ülejäänud imporditakse peamiselt Lätist, aga ka Leedust ja Poolast. Seega on nende riikide munaturul toimuv meie jaoks eriti oluline.

Lätis toodavad 94% munadest kaks ettevõtet: Balticovo ja APF Holdings. Baltimaade ja Põhja-Euroopa suurim munatootja Balticovo on andnud teada plaanist 2027. aastaks täielikult puurivabale munade tootmisele üle minna, kuna nii tarbijate kui jaekettide nõudlus puurivabade munade järele aasta-aastalt nii Eestis, Lätis kui Leedus aina kasvab. APF Holdings keskendub samuti peamiselt õrretootmisele ja varustab juba praegu Eesti Rimi kaupluseid puurivabade munadega. Ligikaudu 70% Läti jaekettidest on lubanud loobuda puurikanade

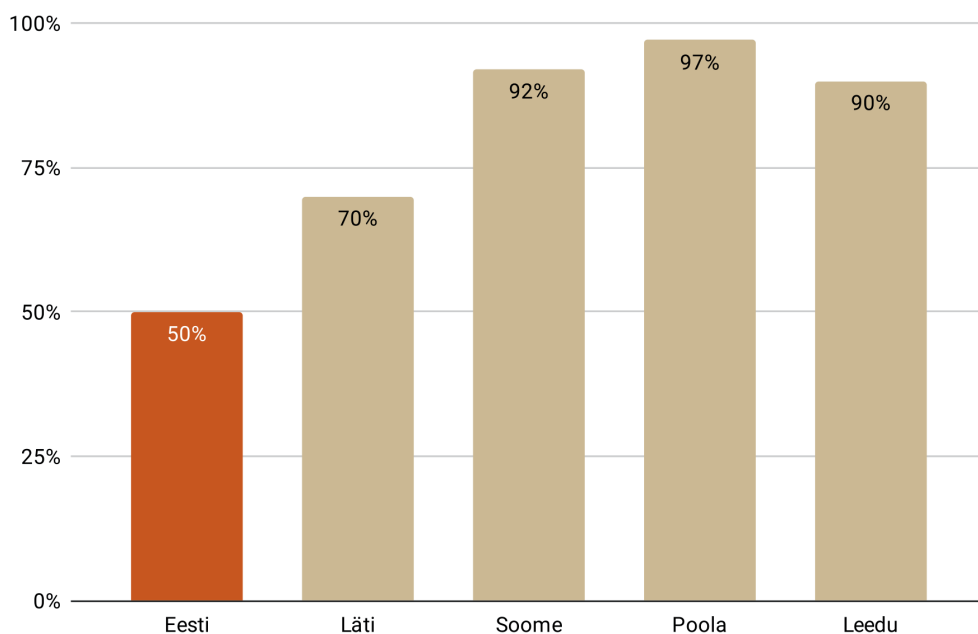
munade müügist aastaks 2025. Nende muutustega on Läti aastaks 2027 sisuliselt puurivaba.

“Meie ühine eesmärk ja pingutused lõpetada kanade puurispidamine kogu Baltikumis näitab veelkord, et tulevik on puurivaba.”

Vladimir Mkhitaryan, Balticovo tegevjuht

Leedus on juba ligikaudu 90% jaeturust lubanud 2025. aastaks puurikanamunad täielikult vabapidamissüsteemidest pärinevate munadega asendada. Lisaks on algatusega liitunud veel umbes 160 Leedus tegutsevat ettevõtet (hotellid, restoranid). See tähendab, et juba järgmisel aastal on puurikanade munad valdavas osas Leedu jaeturult kadumas.

Poolas on algatusega puurikanade munade müük ja kasutamine lähiaastatel lõpetada liitunud koguni 97% jaekettidest, 89% toitlustusest (restoranid, kohvikud), 61% hulgimüüjatest ja 56% hotellidest. Üks Poola suurimatest munatootjatest Aktiv on juba puuride kasutamisest loobunud ning kõik viis Poola suurimat munatootjat teatasid 2020. aastal, et ei tee puurisüsteemidesse enam investeeringuid. Ettevõtete vastutustundliku käitumise tõttu tarbitakse Poolas varsti puurikanamune vaid minimaalselt ja kanade puurispidamine lõppeb.



Joonis 1. Eesti ja lähiriikide jaekettide turuosa, kes loobuvad lähiaastatel puurikanade munade müügist.

Eesti turu muutus

Tarbijateadlikkuse tõus ja arengud ettevõtete vastutustundlikus käitumises on toonud tulemuseks oluliselt suurema vabapidamissüsteemidest pärinevate munade kasutamise. Üha enam inimesi jätab puurikanade munad ostmata ja see on näha ka jaekettide müügistatistikas. Aina enam uusi restorane ja muid toidusektori ettevõtteid on otsustanud loobuda puurikanade munade kasutamisest toitudes.

JAEKETID

Üle 50% Eesti jaeturust on loobumas puurikanamunade müügist ja kasutamisest omatoodetes: Rimi, Maxima, Stockmann, Lidl ja R-Kiosk 2025 aastaks; Prisma 2026. aastaks.

Maxima teatas, et juba alates detsembrist 2023 kasutavad nad oma kaubamärgi “Meistrite kvaliteet” kulinaaria- ja kondiitritoodetes vaid õrrekanade mune⁷.

Kui 2023. aastal püsis puurivabade kanade munade müük Maxima poodides 5% juures, siis jaanuaris tõusis see 9,8%-ni. Maxima jaekett on esimeste seas Eestis, kes tegi otsuse loobuda puurikanade munade müük ja 2025. aastal asendavad nad kõik müüdavad munad õrre-, vabapidamise ja mahepõllumajandusest pärinevate munade vastu. Nende otsuste taga on tarbijate üha kasvav mure loomade heaolu puudutavatel teemadel.

“Oleme märganud tarbijate üha kasvavat muret loomade heaolu puudutavatel teemadel. Sellest lähtuvalt oleme teinud otsuse, et lõpetame puurikanadelt pärit munade kasutamise meie “Meistrite kvaliteet” kaubamärgi toodetes. Aastaks 2025 lõpetame puurikanade müügi ka meie poodides.”

Kristina Mustonen, Maxima Eesti tegevjuht

Rimi püüdleb aktiivselt terves Baltikumis puurivabade kanade munade müümisele ja omatoodetes kasutamisele ülemineku nimel 2025. aastaks. Rimi Eesti poodides on puurivabade munade osakaalu sortimendis järk-järgult suurendatud 47%-lt 2022. aastal 64%-ni 2023. aastal ja kauplustekett plaanib 2024. aasta jooksul veelgi puurikanade munade osakaalu sortimendis vähendada, et aastaks 2025 olla täielikult puurivaba. 2023. aastal vähendasid nad Eestis omamärgitoodetes puurikanade munade kasutamist viies tootes neljale. Rimi vastutustundliku ettevõtluse juhi Katrin Batsi sõnul on viimastel aastatel toimunud märkimisväärne muutus.

“Varem müüsimise pea sajaprotsendiliselt ainult puurikanade mune. Seega, mida rohkem teadlikkust, seda rohkem tarbijaid ning see toob omakorda turule rohkem tootjaid – nõudlus paneb kõik paika. Peab tunnistama, et sedavõrd kiiret suhtumise muutust pole me teiste teadlike valikute puhul märganud.”

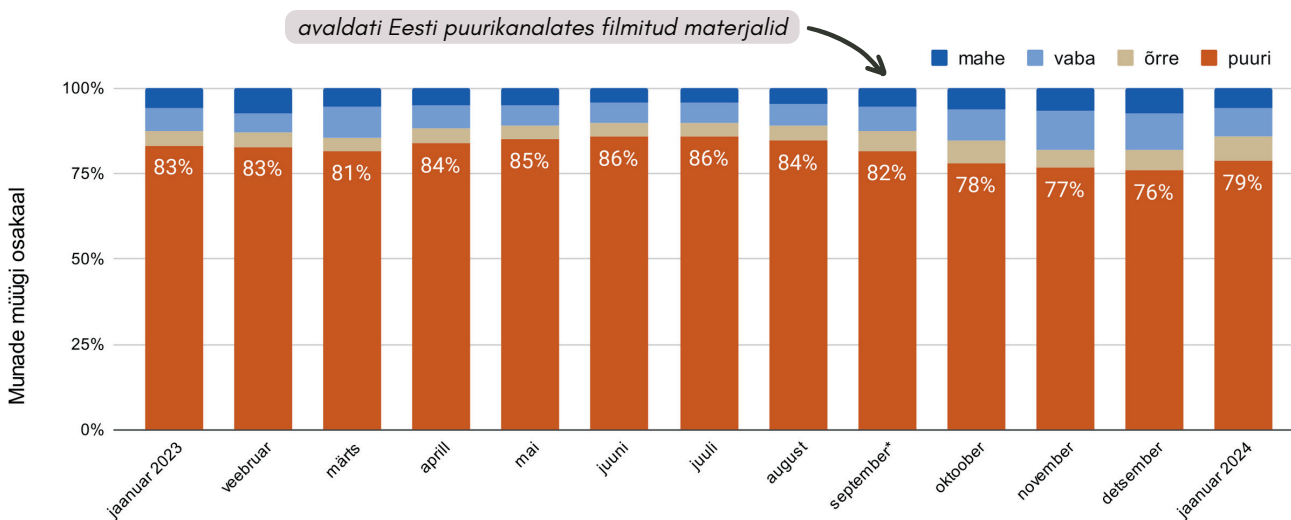
Katrin Bats, Rimi vastutustundliku ettevõtluse juht



Lidl tegutseb samuti nii Eestis kui ülejäänud 31 riigis, kus nende kauplused asuvad, puurikanamunade täieliku asendamisega puurivabade kanade munadega 2025. aasta jooksul. Praeguseks on umbes pooled munad Lidl Eesti poodides pärit õrre-, vabapidamis- või mahekanalatest. 2024. aasta seisuga sisaldavad juba 2/3 Lidli omabrändi toodetest vaid puurivabade kanade mune ja 2025. aasta lõpuks on kõigis nende omabrändi toodetes vaid puurivabade kanade munad.

Prisma Peremarketi S-grupi omamärgitooted saavad puurikanade munade vabaks 2025 aasta lõpuks. Puurikanade munade müük plaanitakse lõpetada 2026. aasta lõpuks.

Puurikanade munade müügi osakaal Prisma kauplustes oli 2023. a esimesel poolel üle 80%, kõige kõrgem juulis: 86%. Müügistatistika näitab, et alates oktoobrist on puurikanade munade ostmine oluliselt langenud, olles detsembris vaid 76% kõikidest munadest. Üle 20% Prisma klientidest eelistab vabapidamissüsteemidest pärinevaid mune, kõige enam valitakse neist nr 1 märgistusega vabalt peetavate kanade munad. Õrrekanamunade puhul on viimastel kuudel suurimat kasvtrendi näha, sest osakaal oli varasemalt kõige väiksem.



Joonis 2. Erinevatest pidamisviisidest pärinevate munade müügi osakaalud Prisma Peremarketi kauplustes näitavad olulist langust puurikanamunade ostmises alates septembrist, mil avalikustati, kuidas puurikanad Eesti munafarmides elavad.

Stockmann vähendas aasta-aastalt puurikanade munade osakaalu ja 2023. a oli seal müüdavatest munadest juba 70% pärit vabapidamissüsteemidest. Puurikanade munade müügist loobutakse täielikult 2025. aastal.

KOHVIKUD, RESTORANID, PAGARIÄRID, TOITLUSTAJAD JA MAJUTUSASUTUSED

74 Eestis tegutsevat restorani ja kohvikut on andnud lubaduse üle minna vaid puurivabade kanade munade kasutamisel või on seda juba teinud. 2023. aastal liitus algatusega 18 **toidukohta**:

- ÜLO
- Akord
- Raimond
- Kolm Tilli
- Lihuniku Äri
- Säde Kohviteek
- SOHO
- Rukis
- Gruusia trahter Mimino
- Terminali kohvikud
- Kalevi Jahtklubi restoran
- Gourmet Coffee Kadriorg
- Fellin
- Hafen
- Ott&Matilda
- Härg
- Pull
- Pizza La Mimosa

Puurikanamunadest on loobunud **pagariärid**:

- Reval Kondiiter
- Fazer Eesti
- Pagar Võtaks
- Cruffin Saiatehas
- Karjase sai
- Däp

Toitlustajatest lõpetavad puurikanade munade kasutamise:

- Carmen Catering
- Tuli Catering
- Baltic Restaurants
- Foodgasm Catering
- BBQ Entertainment Catering
- Event Catering
- Oaas Catering

Suurematest **hotellidest** on puurikanamunade kasutamisest loobumas või juba loobunud:

- Hotell Euroopa
- Hotell Telegraaf
- Hedon SPA & Hotel
- Hilton Tallinn Park Hotel
- Radisson Blu Hotell Olümpia Tallinn
- Sokos Hotell
- Swisshotel
- Nordic Hotel Foorum

Kokkuvõte

Üleminek puurivabade kanade munade kasutamisele ja tootmisele on toimumas kõikjal Euroopa Liidus ja mujal maailmas. Tarbijate jaoks ei ole enam vastuvõetavad need kompromissid, mis on tehtud tootlikkuse tõstmise nimel farmiloomade heaolu arvelt. Eesti inimesed nõuavad kanade puurispidamise kiiret lõpetamist. Üle poole Eesti jaeturust ning sadakond muud toidusektori ettevõtet on tarbijate ootustele vastu tulles vastutustundliku otsuse teinud ja loobuvad puurikanamunade müügist ja kasutamisest toitudes.



Allikad

1. <https://lounapostimees.postimees.ee/7864621/linnu-talu-laheb-ule-puurivabale-munatootmisele>
2. https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/9bdf9842-1eb6-41a2-8845-49738b812b2b_en?filename=eggs-dashboard_en.pdf
3. <https://bnn-news.com/latvias-balticovo-agrees-on-acquisition-of-poultry-farming-company-in-estonia-254587>
4. <https://nahtamatudloomad.ee/113-eesti-toidusektori-ettevotet-loobub-puurikanade-munadest>
5. <https://nahtamatudloomad.ee/loomasobraliku-valiku-langetamine-mune-ostes-on-praegusoodsam-kui-kunagi-varem>
6. <https://chickenwatch.org/progress-tracker/>
7. <https://kodu.postimees.ee/7946753/garantii-eestis-tegutsev-suur-poekett-lopetas-toodetes-puurikanade-munade-kasutamise>



info@nahtamatudloomad.ee